

Circumstanțialele de loc, de timp și de mod

Discipline umaniste - Limba română

www.enciclopul.ro

1 Circumstanțialul de loc

Circumstanțialul este o funcție sintactică suprimabilă, subordonată unor regenți precum verbul, interjecția predicativă, adjectivul ori adverbul. Circumstanțialul de loc indică locul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

Este adjunct al verbului și locuțiunii verbale (Am ajuns *acasă*.; Am băgat de seamă *la școală* că îmi lipsește buletinul.), al interjecției predicative (Hai *la mine!*) sau al adjectivului (Am mâncat o banană coaptă *la vârf*).

1. Realizarea circumstanțialului de loc prin adverbe

Cea mai comună realizare a circumstanțialului de loc este prin adverbe și locuțiuni adverbiale, însoțite sau nu de prepoziții locative:

- De loc, propriu-zise – aici, acolo, aproape, departe, înainte, înapoi, deasupra, dedesubt, alături – ex. Intru *aici* ca să citesc articole de română. Merg *până acolo* să aflu ce s-a întâmplat.;
- Locuțiuni adverbiale de loc – în jur, în preajmă – ex. M-am uitat *în jur*, nu era nimeni.;
- Adverbe negative, cu nuanță de loc – nicăieri, niciunde – ex. Intrase în pământ, nu îl găseam *nicăieri!*;
- Adverbe cu valoare relativă, interogativă sau relativ-interogativă – unde, încotro, dincotro – *Unde* mergi? (interogativ), Spune-mi *încotro* te îndrepti! (relativ), L-am întrebat *dincotro* vine. (relativ-interogativ);
- Adverbe nehotărâte – oriunde, oriîncotro, undeva, altundeva, fieunde (învechit), orișiunde (popular), oareunde (învechit și regional) – *Oriunde* mergi, vin cu tine, *oriîncotro* te îndrepti, te urmez!;

2. Realizarea circumstanțialului de loc prin nominale

Prin nominale (substantive, pronume, numerale), circumstanțialul de loc se poate exprima în următoarele trei situații:

- În grup prepozițional, introdus de prepoziții locative – Merg $_{GPrep}$ [*spre casa prietenului meu*].
- În cazul dativ locativ, în special în construcții arhaice – Stai *locului!*
- În construcții învechite sau populare, prin suprimarea prepoziției locative care introduce grupul prepozițional – Câinele l-a alergat *prin* toată *curtea*.

3. Realizarea circumstanțialului de loc prin formă verbală nepersonală

Singura formă verbală nepersonală care poate avea funcția de circumstanțial de loc este supinul, în exemple precum – Nu se întorsese de la cules căpșuni.

4. Realizarea circumstanțialului de loc prin propoziție

Circumstanțialul de loc poate suferi expansiune, transformându-se în propoziție circumstanțială de loc. Propoziția circumstanțială de loc este o propoziție relativă, ce poate fi introdusă prin unul din următoarele tipuri de elemente de relație:

- Adverbe relative – unde, încotro, dincotro;
- Adverbe nehotărâte, cu valoare relativă – oriunde, oriîncotro;
- Pronume relative, precedate de prepoziții locative – cine, care, ce;
- Pronume nehotărâte, precedate de prepoziții locative – oricine, oricare, orice;
- Adjective pronominale nehotărâte, precedate de prepoziții locative – oricare, orice.

Atenție! Dificultăți la încadrarea unei propoziții în clasa circumstanțialului de loc:

- Nu toate propozițiile introduse prin „unde” sunt circumstanțiale de loc! În unele contexte arhaice/populare, ex. Unde a nins, planurile lor s-au schimbat., „unde” introduce alte propoziții (aici circumstanțială de cauză), devenind conjuncție. De asemenea, complementivele directe obligatorii păstrează valoarea de adverb, dar nu sunt circumstanțiale de loc: Știu unde se ascunde.
- Nu toate propozițiile introduse prin pronume relativ precedat de prepoziție locativă sau sunt circumstanțiale de loc. De exemplu: Știu sub ce se ascunde.

2 Circumstanțialul de timp

Circumstanțialul de timp indică momentul în care se desfășoară o acțiune sau în care se manifestă o anumită însușire.

Este adjunct al verbului (*Cândva* ai mai venit pe www.enciclopul.ro, te-am recunoscut.) sau al locuțiunii verbale (*După ce a venit poliția*, ți-ai luat tălpășița!), mai rar al interjecției predicative (Hai *măine* la cofetărie!) ori al adjectivului (Nimeni n-a putut uita suferințele îndurate *cândva*, acum câteva zeci de ani!).

1. Realizarea circumstanțialului de timp prin adverbe

Cea mai comună realizare a circumstanțialului de timp este prin adverbe și locuțiuni adverbiale, însoțite sau nu de prepoziții:

- Adverbe de timp, propriu-zise – ieri, azi, curând, poimăine, azi-noapte, după-amiază, demult, odată, altădată;
- Adverbe negative – niciodată, nicicând;
- Adverbe cu valoare relativă, interogativă ori relativ-interogativă, cu nuanță de timp – când;
- Adverbe nehotărâte – oricând, cândva, fiecând, oarecând, orișicând.

2. Realizarea circumstanțialului de timp prin nominal

Se poate exprima prin nominal un circumstanțial de timp în următoarele situații:

- Ca centru al unui grup prepozițional introdus de o prepoziție cu sens temporal. În timpul liber, îmi place să scriu articole interesante pentru www.enciclopul.ro;
- Rar, cu substantive fără prepoziție, cu tendință de adverbializare – Scriu noaptele.

3. Realizarea circumstanțialului de timp prin formă verbală nepersonală

Poate fi realizat prin formă verbală nepersonală, în următoarele contexte:

- Cu infinitiv precedat de prepoziție – Înainte de a mânca, trebuie să te speli pe mâini!
- Cu gerunziul, adesea având nuanță de mod sau cauzală – Plimbându-mă pe coridor, mi-am adus aminte de site-ul www.enciclopul.ro, unde se găsesc articole interesante de biologie!

4. Realizarea circumstanțialului de timp prin propoziție relativă

Circumstanțiala de timp relativă este propoziția care realizează expansiunea unui circumstanțial de timp, introdusă prin:

- Adverbul relativ de timp „când” – Când ai plecat, eu eram încă la școală.
- Adverbul nehotărât „oricând” – Oricând ai vrea să te ajut, eu îți voi fi alături.

- Pronume sau adjective pronominale relative, precedate de prepoziții – După ce vei ajunge la o concluzie, sună-mă să discutăm!
- Pronume sau adjective pronominale nehotărâte, precedate de prepoziții – Sună, la orice oră îți voi răspunde.

5. Realizarea circumstanțialului de timp prin propoziție conjuncțională

Circumstanțiala de timp poate fi și conjuncțională, introdusă de una din conjuncțiile ori locuțiunile conjuncționale – până, cum, până ce, îndată ce, imediat ce, câte vreme, de câte ori, ori de câte ori. Ex. A citit materiale de pe www.enciclopul.ro, până și-a dat seama că vrea și el să contribuie!

Atenție! Dificultăți la încadrarea unei propoziții în clasa circumstanțialii de timp:

- Nu toate propozițiile introduse prin „când” sunt circumstanțiale de timp! În unele contexte arhaice/populare, ex. Când nu a cunoscut eșecul, nu înțelege sentimentul de a pierde., „când” introduce alte propoziții (aici circumstanțială de cauză), devenind conjuncție. De asemenea, completivele directe obligatorii păstrează valoarea de adverb, dar nu sunt circumstanțiale de loc: Știu când va veni.

3 Circumstanțialul de mod

Circumstanțialul de mod este o funcție sintactică care indică modul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

Este adjunct al verbului (Face *cum* știe.) sau al locuțiunii verbale (Și-a adus aminte *brusc* cum mă cheamă.), mai rar al interjecției predicative (Hai *repede!*), al adjectivului (Am găsit o lucrare *bine* redactată.) sau al adverbului (Vorbește fluent *în mod normal.*).

Observații importante în legătură cu circumstanțialul de mod:

- (1) Un circumstanțial de mod care exprimă o măsură (inclusiv durata/intervalul de timp) se numește circumstanțial de mod cantitativ (apud GBLR, circumstanțial cantitativ). De exemplu: Citesc *mult*, ori Mergi două *ore* până la destinație. Atenție! Circumstanțialul de mod cantitativ ar putea fi confundat cu circumstanțialul de timp! În stabilirea funcțiilor sintactice, trebuie ținut cont de faptul că circumstanțialul de timp indică doar momentul de timp, nu și intervalul/durata.
- (2) Un circumstanțial de mod care exprimă atitudinea vorbitorului față de enunț, exprimat prin „desigur”, „bineînțeles”, „firește”, „cu siguranță”, „fără îndoială”, „probabil”, „posibil”, „indiscutabil”, „din fericire”, „din păcate” etc. se numește circumstanțial de modalitate.

Firește, te vei întoarce pe www.enciclopul.ro. Nu trebuie confundată situația circumstanțialului de mod / modalitate exprimat prin adverb/locuțiune adverbială, cu situația cu adverb/locuțiune adverbială cu funcție de predicat verbal. De comparat exemplele:

- i. $G_{Adv}[Firește]_{CircModalitate}$, te vei întoarce pe site.
 - ii. Firește ¹/ *că* te vei întoarce pe site-ul enciclopidor. ²/
- (3) O parte de vorbire adjunct al unui verb, al unei locuțiuni verbale ori al unei interjecții predicative, introdusă de un adverb comparativ ori locuțiune adverbială comparativă se numește circumstanțial de mod comparativ. De exemplu: Atletul aleargă *ca gândul*.
- (4) Mare atenție! În situațiile în care o structură comparativă este adjunctă unui adjectiv ori adverb, are funcția de complement comparativ, nu de circumstanțial de mod (comparativ)! Comparați structurile:
- i. Atletul aleargă *ca gândul*. (circumstanțial de mod comparativ)
 - ii. Atletul aleargă *iute ca gândul*. (complement comparativ)
- (5) Atenție la realizările propoziționale ale circumstanțialelor de mod. Mai dificil de identificat este circumstanțiala de mod cantitativă, ex. A mers ¹/ până l-au durut picioarele. ²/ (2 = CircModCant)

1. *Realizări ale circumstanțialului de mod prin adverbe*

Circumstanțialul de mod se poate realiza prin adverbe, cum ar fi:

- Adverbul relativ, interogativ ori relativ-interogativ „cum”: Cum ți se pare site-ul? (interogativ), Nu știu cum ți se pare site-ul? (relativ) sau Te-am întrebat cum ți se pare site-ul? (relativ-interogativ);
- Adverbul negativ „nicicum”;
- Adverbe de mod „așa”, „astfel”, „prost”, „groaznic”, „urât”;

2. *Realizări ale circumstanțialului de mod prin nominal*

Circumstanțialul de mod se poate realiza prin grup prepozițional, introdus de prepoziție de acuzativ (cu, în, fără) – Scrie articole *cu plăcere*.

3. *Realizări ale circumstanțialului de mod prin formă verbală nepersonală*

Circumstanțialul de mod se poate realiza prin următoarele forme verbale nepersonale:

- infinitiv: A plecat fără a spune „Bună ziua!”.
- gerunziu: Copilul plângea sughițând.

4. Realizări ale circumstanțialului de mod prin interjecție

Unele interjecții onomatopeice pot servi drept circumstanțiale de mod, ex. Pisicile merg mereu *pâș-pâș* (interjecție repetată), ori M-am descurcat *târâș-grăpiș* la examen. (interjecție compusă).

5. Realizări ale circumstanțialului de mod prin propoziție

Circumstanțiala de mod se poate exprima prin propoziție relativă introdusă prin adverbul relativ „cum”, iar cea cantitativă prin „cât” (relativ) ori „oricât” (nehotărât cu valoare relativă). Circumstanțiala de mod se poate exprima prin și prin locuțiuni conjuncționale „ca și cum”, „ca și când”, „de parcă”, realizând structuri comparative.